

Культура і Побут

№ 28

Вісник 2-го серпня 1927 р.

№ 28

Зміст. А. Буценко. Воєнізація фізкультури. Літературно-критичні статті. М. Навицький. Сміх і гріх. Сміх та жарті — К. Дубляк. Важлива, але занедбана справа. — А. Л. „Молодая Германия“. — В. Дубровський. Про державний заповідник „Могила Т. Г. Шевченка“. — Б. Вольський. Ближче до пролетаріата! — М. Каваленко. Донбасівці про театр. — Л. Предславич. Керівництво художньою роботою на селі. — М. Ланцут. По музеях України. Шахи й шашки.

Воєнізація фізкультури

Про принципи радянської фізкультури не раз писалося на шпальтах нашої преси. Ці принципи узаконено відповідними законодавчими актами окремих радянських республік і повертатися до них ми не будемо.

Ми знаємо, що фізкультура в радянських республіках є засобом оздоровлення трудящих мас, засобом для піднесення їхнього культурного рівня, для ліквідації наслідків царизму, особливо на селі, боротьби з хуліганством і пияцтвом. Роля фізкультури, як розв'язати і раціонального проведення часу на курортах і в будинках відпочинку, дуже велика і ми будемо надалі поглиблювати окремі практичні заходи по лінії фізкультури, щоб охопити як найбільшу кількість населення, і в першу чергу, молоді радянським спортом.

Тепер торкаємося окремих галузей пролетарського спорту, що могли б стати реальним чинником у справі зміцнення обороноздатності країни, в справі оборони пролетарської держави від зазіхань світової буржуазії на чолі з англійськими твердолобими консерваторами. Ми — спортсмени, фізкультурники, не можемо тважати себе по-за лавами радянської суспільності, ми невід'ємна частина пролетарського суспільства і тому оборона радянських республік, зміцнення боєспроможності нашої пролетарської держави, торкається нас в такій же мірі, як і інших представників нашої радянської суспільності. Ми мусимо категорично висловитися проти війни. Ми знаємо, що війна несе лихо, знищує культурні досягнення і лишає напризволяще десятки мільйонів інвалідів, сиріт і вдов. Але нас провокують, нас хочуть втягти в війну, наших представників за кордоном вбивають, до окремих наших відповідальних товаришів вживають білогвардійського терору, в середині нашої країни намагаються підірвати нашу економічну міць. Ми доводимо цілому світові наше небажання почати війну, але, коли пролетарський терпець увірветься, ми всі, як один, станемо на оборону своєї пролетарської батьківщини.

Щоб бути готовими до оборони наших радянських кордонів, нам треба перевести велику підготовчу роботу серед населення і втягти широкі верстви трудящих у стрілецькі гуртки, в організації ТДО Авіахему і Червоного Хреста. В першу чергу, треба

звернути увагу на стрілецький спорт, на фехтування, голковим чином, на багнетах, і кінний спорт, що, на жаль, досі дуже слабо розвинутий в нас. В стрілецьких гуртках спостерігається велика тяга до стрільбини, так і повинно бути. Кожний свідомий громадянин радянської республіки повинен взяти на себе обов'язок у справі оборони радянських республік і добре знати стрілецьке діло, добре пілитися і без промаху влучати в того проклятого ворога, що зазіхає на нашу свободу. Фехтування в справі обороноздатності країни відіграє велику ролю і тут військові керівники, колишні червоні командири, кол. політробітники, повинні виявити ініціативу.

Для розвитку кінного спорту є сприятливі умови в степовій смузі України. В розвитку цієї галузі спорту повинні бути зацікавлені партійні та радянські кола і вся радянська суспільність. Вища Рада Фізкультури глибоко певна того, що навчання, кінного спорту можна здійснити на Україні при тій умові, коли буде виявлено місцеву ініціативу, коли буде дано всі засоби і можливості з боку виконкомів, партійних і інших господарських та громадських організацій.

У нас справа стоїть погано з розвитком суто-воєнних прикладних галузей спорту. В цій ми повинні признатися. Крім розвитку воєнних і воєнно-прикладних вправ, треба воєнізувати й інші найпопулярніші галузі спорту, зокрема, в легку атлетику треба включити «многобор'є», бігання по польовому містечку з подоланням низки перешкод, переступання естафети з вантажем і т. д. Можна воєнізувати й окремі номери, наприклад, кроси, включивши в них елементи плазування то-що, а також надаючи їм іноді характеру простих тактичних завдань, що лише підвищать їхній інтерес.

Один із основних моментів, що його нам треба вивчити — це боротьба з газами. Не тільки організації ТДО Авіахему і Червоного Хреста повинні взятися до вивчення цього питання, а й наші спортивні гуртки на той випадок, коли б на наш Союз зробили напад ворожі ескадрилі і почали б нищити газами мирне населення.

Треба також організувати прогулянки, і в цій справі особливу активність повинен виявити Комсомол. Таку спробу вже проробила Одеська Організація Комсомолу. Такі прогулянки треба переводити не тільки в радіусі свого району, а з міста в село, при навантаженні воєнного походу, при повнім обслуговуванні місцевих організацій Червоного Хреста, за участю окремих спортивних команд. Ці прогулянки дадуть блискучі результати в тім розумінні, що селянські маси насочно переконуються, що наші спортивні організації готові в який завгодно момент стати на оборону завоювань Жовтня. Хай про це знає і вся світова буржуазія. Є окремі галузі вправ, що їх легко можна вивчити і їх треба як найбільш поширити серед населення. Треба витравити з психології урядовців, що сидять в радах і гуртках фізкультури, думку проте, що наші завдання — лише розповсюдження технічного спорту. Це обивательська думка, це нездорове явище, що може заразити здорові маси фізкультурників. Треба створити здорову обстановку, що допомагала б зміцненню обороноздатності України, в самім апараті радянської фізичної культури. Треба, щоб починаючи з ВРФК і кінчаючи місцевими радами фізкультури, почувалася відповідальність за обороноздатність країни. Це завдання треба поставити в усій широчині перед органами фізкультури, перед стрілецькими комітетами, перед технічними — спортивними комітетами. Лише за цих умов ми виконаємо перед республікою свій фізкультурний пролетарський обов'язок у справі закріплення обороноздатності країни.

Воєнізація фізкультури провадиться в нас не для наступу, не для нападної війни, а для оборони країни, для допомоги робітникам та селянам радянських республік оборонити себе і всю пролетарську країну від зазіхань світової буржуазії, від польської шляхти, від румунських бояр, від агентів англійських твердолобих.

Ось чому ми збільшуємо нашу увагу до справи воєнізації населення нашої країни, до справи воєнізації фізкультурних організацій.

Фізкультурнику, зрозумій свої невідкладні завдання і стань зразковим провідником всієї радянської суспільності в справі воєнізації своєї!

А. БУЦЕНКО.

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ НОТАТКИ

Сміх і гріх

I.

ВЕСЕЛА КНИЖКА.

Гумористична серія журналу «Плужанин». 1—10. 1927).

Навіть «малоросейська» інтерпретація української культури в числі культурних здібностей наших, поруч з гопаком, запіканкою, ковбасою і спідничаною лірикою, визнавала ще, — і не на останнє місце ставила, — український гумор».

І от якраз тепер, коли наша нова, трудова соціалістична культура веде наступ на безліч ворожих і шкідливих пережитків попередніх стадій розвитку, коли ідеологічний фронт потребує максимальної мобілізації сил і засобів боротьби, перед отим гумором і розглядається надзвичайно широке поле роботи.

Проте, як не сором, а мусимо признатись, що в цій галузі в нас зроблено було небагато; ми пасли задніх в практичному пристосуванні цієї багатогранної і дужої культурної здібності до наших класово-будівничих завдань.

«Червоний Перець» є майже єдиним сатиричним журналом у нас. Громадсько-політична сатира сконцентрована переважно по лінії газетного фейлетону, і до останніх часів робилося дуже мало спроб підсилити вплив того фейлетону, глибше використати його, зафіксувавши найбільш широкого значіння фейлетонні твори окремими виданнями і просунувши їх у масу.

А проте потреба в таких заходах дуже велика: досить придивитись до операцій «нижньо-газетних» кіосків контр-агентства друку і окремих видавництв на вокзалах, на вулицях, скрізь, де товчється люд, — щоб помітити, яким великим попитом користується сатирично-гумористичний твір.

Руські видавництва давно вже розпочали широку роботу по цій лінії. Дешеві видання «Бегемота», «Смехача», «Крокодила» почасті «Огонька» та інші видавництва налічують сотні назв; ними рябують кіоски; читач читає їх, як насіння лущить.

Про ідеологічну якість цих видань ми говорити не будемо; можна довго сперечатись. Наприклад, про те, якої користі, і в якій сф-

ме аудиторії, ми можемо чекати від творчості, хоч би, скажемо, Зощенка. Але треба завважити, що загалом серед цих видань переважає все таки твір радянської установки, і поглиблення його популяризації дешевими брошурочними виданнями робить велику культурну роботу.

Починає нині ширитись ця робота і в нас на Україні. Ми маємо зараз на увазі серію «Весела книжка», що її розпочав випускати журнал «Плужанин». Книжки невеличкі — по 32 сторінки, і ціною (15 к.) приступні для масового покупця.

Поки що вийшло 10 книжечок. Складають їх переважно газетні й журнальні фейлетони, гуморески й коротенькі оповідання українських авторів, що мають значіння на довгий час, ніж термін виходу періодичного видання.

1-ша книжка містить твори Остапа Вишні під загальною назвою «Українізуємось»; 2-га — Антоші Ко — «Лонанські раки»; 3-тя — Ів. Підкови — «Кислиці»; 4-та — Юхима Гедзя — «Буває й таке»; 5-та — І. Андрієнка — «Живий крам»; 6-та — Антоші Ко — «Радіоінваліди»; 7-ма — Юстія Котка — «Обличчя до снігів»; 8-ма — Антоші Ко — «Свиняче сальдо»; 9-та — Ол. Метеорний — «Агітатори»; 10-та — Антоші Ко — «Головбухова борода».

Саму ідею можна тільки вітати. Пора вже нарешті глибше й міцніше охопити увагу широкої читачеської маси радянським сатиричним твором на близькі, конкретно-пекучі теми.

Тепер — де-кілька зауважень що до змісту книжечок.

Не можна сказати, щоб перша спроба випуску гумористичної серії була зроблена повністю бездоганно.

Перша вимога, яку ми повинні поставити сатиричному творові, це — функція активності. Щоб твір зробив певний вплив на чита-

чеву психологію, треба, щоб він сам мав тверду, певну, цілеву установку, щоб гумористичний ракурс, в якому автор показує читачеві те чи інше явище, логічно неухильно ставив читача на ту саму позицію, з якої розглядає явище письменник.

А позиція ця буде корисною для нас лише тоді, коли вона буде радянсько-хазяйською, активно-будівничою.

З цього боку цілком витриманими, та й за художньою якістю найбільш цінними, вийшли книжечки 1-ша (О. Вишня) і 7-ма (Ю. Котко).

Що до трьох книжечок Антоші Ко, то гуморески в них здебільшого мають в корні радянську установку, хоч іноді авторові й можна закинути ухил у зощенківщину, в розпливчастий обивательський гуморизм, що беззлобно чудується з окремих «кі-про-ко» на сутностях між будівничою лінією і консерватизмом побуту.

Ще в більшій мірі виникається цей ухил у чотирьох гуморесках І. Андрієнка. Теми цих фейлетонних нарисів виключно з обивательсько-службовецьких стосунків. Суть же гумористичного ракурсу здебільшого полягає в курйозах стикання обивательської інерції з новими формами і вимогами життя. Найбільш актуальна за сюжетом гумореска цього автора «Представництво».

Малосилі, як зразки громадської сатири, і фейлетони Ол. Метеорного.

Де-які з гуморесок Гедзя викликають значні сумніви з боку світогляду, що в них відбивається і розбуджує відповідний відгук у читача. Така як раз перша гумореска — «Майже обличчям».

Іде робітник з міста у відпустку, до батька в село. Саме на жнива, мовляв — «Найкращий момент, щоб повернутись лицем до села». І от — дома виявляється, що він косить не вміє. Батько його, — кінець-кінцем лас і називає «бузовіром» і «комисаром».

Оце в цьому й сміх.

Воно може й смішно, коли хто береться косити не вміючи. Але — при чому ж тут лицем до села? Хіба суть змички в тому полягає, щоб усі робітники, покинувши місто, пішли в косовицю, та ще й добре щоб косити вміли?

Важлива, але занедбана справа

Відомий академик Янжул колись писав: «Россия страдает от избытка самопознания». Цей крилатий афоризм можна цілком прикласти і до нашого сучасного бурхливого й творчого життя. Ми все вивчаємо, студіюємо, досліджуємо, плануємо, робимо це старано, але здебільшого заново й наново, без обліку, без перевірки, без пророблення й використання попередньої роботи, без зведення до чогось єдиного, так старих, як і нових матеріалів. Варто було, наприклад, тов. Раковському піднести своє слово про значіння кукурудзи в нашому сільському господарстві, як тисячі авторів у різних кутках обширного СРСР починають писати про кукурудзу, не цікавлячись тим, що було раніш про неї написано, що пишеться в той же мент може в тому самому місті. А наслідки які? Замість того, щоб відправляючись від попереднього матеріалу, давати нові й нові думки і дійсно розвивати якесь питання, чи проблему, ми витрачаємо марно енергію, сили, працю, ми просто товчемо воду в ступі.

Візьмемо яку хочете тему з тих, що широко тракуються на сторінках наших агропомічних журналів, наприклад, боротьбу з шкідниками, і що ми констатуємо, все те саме, що писалося 10, 20, 30 років тому. Рідко коли промайне щось нове. Чому так? А тому, що коли редакція доручить авторові написати статтю про боротьбу з лучним метеликом, напр., він не справиться що про це писано в «Хуторянине», «Хозяйство на Дону», «Агрономических известиях» і в сотнях інших с.-г. часописів, а пише заново, відкриває давно відкриті Америки.

В статті П. А. Тальчинського — «Минеральная база СССР и методы ее рационального изучения в интересах реконструируемой промышленности» (журнал «Поверхность и недра», 1926 р., ч. 3) приведено цікавий приклад. «Виявилось, что питання про минеральную базу Півдня в зв'язку з реконструюванням промисловости, в чому видатну роль мусять взяти Дніпровська енергія, зовсім не освітлене. Приходиться заново ставити дослі-

ження цілевого характеру, до чого й було приступлено. Далі сталося те, що у нас звичайно буває. Після того, як протягом перших років поступали негативні відомості про наявність відповідних матеріалів, коли вже було приступлено до спеціальних робіт по обслідуванню району, несподівано стали виявлятися все нові й нові, або вірніше, старі, зовсім забуті матеріали, що були й добро виконані і давали обширні, дуже цінні, а часом і зовсім вичерпані відповіді в бажаному напрямкові».

Приведений приклад можна поширити на всю нашу дійсність, зокрема на краєзнавчу. Останніми роками в СРСР видруковано в різних містах сотні в цілому однакових краєзнавчих програмів і скрізь справа розроблялася цілком самостійно без використання численних рівнозначних праць, бо ніхто про них і не знав. І коли ми культурно до певної міри, відстали то не тому, що ми нічого не робимо, або не можемо робити, а тому, що у нас не ведеться систематичного й вичерпаного обліку попередньої праці і ми все робимо заново й заново. Окиньмо думкою цю нечисленну журнально-газетну літерату-

А потім—хіба вже допотопна коса є таким кінцевим досягненням соціалістичної культури, щоб на неї якраз рівнятися в стосунках із селом?

Поганенького штибу «хвостізм» виразає фейлетон: орієнтація на старезну, темну-претемну майже кріпацької доби ще, селянську психологію. Не треба було цього фейлетону вміщати в збірник, та мабуть не треба було його й раніш ліде друкувати. Це —ретроградна установка, не наша.

Інші фейлетони з цього збірника—дебільшого примітивні на селянські теми. Головна провідна думка культуртрегерська —«світла!». Проте і в цих фейлетонах трапляються такі, що в них іноді, навпаки авторському замові, перевагу бере дух старо-селянського консерватизму. Такий фейлетон «8 березня 2028 року». Автор хотів показати, як то пагано жінці жити за старого побуту, і навіть закінчив закликом: «Хай живе 8 березня 1928 року!». Але в самому фейлетоні так жадливо розмалював (у формі сна) перспективу жіночого засилля, коли дати права жінкам, що... не кожний читач збагне мораль автора, а швидше, прочитавши фейлетона, вживе заходів, щоб не пустити жінку на святкування 8 березня.

Не автор володіє гумором, а гумор старовинно-селянської, патріархально-консервативної «мудрости» веде за собою автора. Фейлетони, що малюють темноту побуту («А чия, чия...» «Майове»... «Княгиня й циган») не активні, безсилі.

Народницьким, журавлим етнографізмом від них тхне. Це для радянської сатири теж неввірна установка.

На ці ж недоліки, — з одного боку селянський примітивізм, а з другого—народницьку безсилість—хворіє і фейлетон Ів. Підкови (Збірн. 3, «Кислиці»). Де-яких з «Кислиць», як невразне, і фальшиво-патетичне «Студентка приїхала», або на заляжений сюжет штучно витворений діалог баби з лікарем «Недокінчена розмова», —не треба було вміщати зовсім.

Проте, за всіма недоліками, спробу видання гумористично-сатиричної масової книжки треба визнати потрібною і своєчасною. Нашим літературним і видавничим силам треба гарненько взятись до цієї справи.

ру, що писалося й друкувалося її хоч би з 60-х років минулого століття. Скільки цікавих і цінних статтів розкидано по старих журналах і газетах, скільки висловлено цінних думок, скільки поставлено наукових проблем. А хто знає ті статті, хто їх читає, використовує? Гризуть миші на бібліотечних полицях, покриває їх порох десятиліть, та інколи прогляне бібліограф, а ми все заново пишемо й пишемо...

Коли ми будемо нове життя, коли ми ставимо його зовсім на нові шляхи, коли ми змушені обороняти його від ворожих наступів, коли ми хочемо, щоб наша праця дійсно була продуктивною пасамперед, треба звернути як найбільшу увагу на фіксацію й систематизацію усього, раніш проробленого.

Слід звернути як найбільшу увагу на ту науку, що загал її недооцінює, а часом і не розуміє її величезного значіння, на ту науку, що є першопочатком і основою всякої справжньої наукової праці, що фіксує усі здобутки науки в певній царині і критично аналізуючи ті здобутки, показує шляхи дальшого наукового, а разом і техніко-економічного поступу.

Збірка гумору та сатири за редакцією М. Трублаїні ДВУ. 1927. Стор. 101. Ц. 35 к.

Мету книжки визначає коротенький і досить скромний вступ. Автори вступу гадають, що «висміюючи негативні властивості людини (!? М. Н.), те нехороше, що спостерігається в тому або іншому місці (?! М. Н.), ми тим самим його нівечимо й знищуємо».

Книжку «розраховано на село і переважно на молодь».

На думку складачів у книжці «найбільший інтерес виявляють (?) анекдоти, що їх можуть виконувати 2—3 особи».

Вступ радить «не обмежуватись лише тим, що подано в цій збірці», а «роспитувати матеріали по журналах газетах, книжках і використовувати їх також». Кінцевим вступ визнає, що «Збірка виглядає слабенькою», але покладає вину за це на об'єктивні умови: «Щоб скласти гарну збірку... потрібна довга робота, але велика потреба в такій літературі примусила **якомога швидше** скласти й випустити в світ цю книжку». І, навпаки логіці останнього визнання, складачі гадають, що «якомога швидше» складена книжка «стане у великій пригоді політосвітробітникам села».

Надії марні.

Потрібною художньою якістю, громадською актуальністю, політичною грамотністю і радянською установкою визначаються тільки гуморески й фейлетони, що вміщені на перших 44 сторінках збірника: це—твори Остапа Вишні, Вухналя, Антоші Ко, В. Чечвянського, П. Кашельгородського і К. Котка. А далі, вперемішку трохи доброго, а більше—мотлоху.

Водевільчик «У двох лицах» —переклад з руської мови, хоч і не шкідливий ідеологічно, але дуже неохайний з художнього боку. Така сама й на-швидку зроблена, інсценізація «Вечір спогадів». В жарті на 1 дію «Сміх і плач», провідна думка захована настільки глибоко, що навіть тричі прочитавши, знайти її не можна. А далі напхано просто—що під-руч трапилося: «Просьба» Степана Руданського («Раз писали мужики до свого вла-

дики...); його ж «Поподарь хати» (про «мужика», що від жінки під під сховався), його ж «Свічка», стара пісня «Куди їдеш, Явтуше»? де-кілька досить, неохайних з художнього боку куплетів, що мали рацію злободенності в 1918—1919 роках («І шумить, і гуде, Петлюра пана веде» та інші). Такого ж штибу куплетам «У нашому селі будику» надається вокально-музичне призначення, навіть голос укавано: «на голос «У Києві на риночку», але зляпано їх так на швидку, що (не кажучи вже про дуже поганий вірш) навіть розмір рядків не скрізь підходить до зазначеної мелодії. І до того в середину, як я тобі випка, вставлено приспів: «Гоп мої гречанники». Це найпоганіший вид балаганної халтури. І нарешті, на закуску—10 сторінок «анекдотів». Тут знову заляжений давню вже анахроністичний просвітнянський сюжет про селянина у слідчого: («Слідчий був пруський і української мови не розумів. Почав слідчий допитувати селянина: «Скажіть, как у вас коня украли?—Та в мене зроду коня не було», а т. д.). Потім—про землеміра, що йому на обід треба курку не менш трьох хунтів; про пана та мужика (перекручений анекдот із збірника В. Дала), про «мужика» на свіді, і т. інше.

Наскільки шкодлива «швидка» робота, видно на «Світці» Ст. Руданського. Це—співомовка ультра-шовіністичного штибу з глузуванням над «кацапом». І от «кацапа» замінили «купцем». Але так і зосталось невідомим, чого це «купець» подмінив балакає на глаз перекрученою мовою анекдотичних «кацапів»:

«Да какому,—закричав,—

Лепиш дуралею?

Не втому,—гавкают!

Гаварят, Сергею!».

«Купець» нічого не виправив у старому смітті.

Які «негативні властивості людини» ми нівечимо і знищуємо «отаким добіром сміху»?

Чому ця мішанина із старих «малоросейських анекдотів» та напшвидку зляпаної халтури повинна стати «у великій пригоді політосвітробітникам села»?

Домішкою мотлоху знівечено, знецінено навіть те, що є в книжці гарного, бо чим керуватиметься «молодь села», вибираючи матеріал, коли самі складачі в передмові радять найпоганше з того, що є в книжці?

В одному тільки «вступі», простодушно висловив послідовну думку: це там, де він радить «не обмежуватись тим, що подано в збірці», а «роспитувати нові матеріали по журналах, газетах та книжках».

Цим редакція визнає, що вона не керувалась ніякою провідною думкою, складаючи збірку, і навіть не розуміє відповідальності такої роботи, як ідеологічний і художній добір матеріалу.

Висновок єдиний: за виданнями для юнацтва треба пильніше стежити, щоб не псувати грошей на отакі наслідки «швидкої роботи».

Сміх та жарт!

II.

Такою наукою є бібліографія.

Безперечно і тепер ще найдуться люди, що скажуть «яка там бібліографія, коли є справи важливіші і актуальніші». Але такий погляд дуже помилковий. Коли ми прагнемо до прискорення нашого загально-культурного економічного розвитку, до як найшвидшої індустріялізації країни, особливо не в умовах мирного будівництва, а в умовах оборони країни,—то тут облік проробленої вже праці і тої праці, що ведеться в даний момент, набуває величезного першорядного значіння. А такий облік і дає бібліографія.

Отже, слід поставити справу так, щоби всяка праця і науково-дослідча і планово-організаційна і виробнича в усіх ділянках нашого життя розпочиналася з бібліографії,—це забезпечить нас від невільного марнотратства і часу і робочої енергії. Загальний темп нашого життя і особливо складні умови нашого господарчого будівництва настільки вимагають поставити справу бібліографії на належну височину.

К. ДУБНЯК.

Мик. НОВИЦЬКИЙ.

„Молодая Германия“

«Коли я мав 18 років—Німеччина теж була вісімнадцятилітньою»,—гордо писав Вольфганг Гете. Ці радісні слова Веймарського поета не змогли вже повторити наступні літературні покоління. Молодість Гете збіглась з молодістю тієї класи, що випесла його на своєму високому гребні. Цей щасливий збіг дав повнокровну міць і олімпійську величність автору Фауста. Він дійсно був, у кращому розумінні цього слова, молодим сином «молодого Німеччини» тих часів. Але класа старіє і молодість її представників починає збігатись з підстаркуватістю самої класи. В таких випадках етикетка «молодого Німеччини» бринить уже не зовсім гордо і починає здаватись двозначною й іронічною. Молодість—в оточенні класи, що старіє, що не приносить з собою жодних молодих мотивів.

Хіба Леонарді, що відчув на собі психологічний тягар поміщицької класи, не починав свою юнацьку творчість старечими словами. Хіба не гукав Ламене, що його душа «народилась на світ пораненою». Хіба не вихвалявся Шатобріан, що він розпочинає творити з позіханням розчарування на вустах.

Отже «молодість» це не лише хронологічна дата й біографічна довідка. Молодість це перш над усе світовідчуження й життєвий прапор.

Пригляньтесь до «Молодого Німеччини» (мова ведеться про літературну Німеччину першої чверті XX віку, про тих її представників, що пройшли крізь лави тяжкої війни, що були свідками болючого абортів соціальної революції Німеччини). Чи брєнів іронічно термін «Молода Німеччина» у відношенні до цих молодих віком поетів?

Ось, наприклад, що проголошує Іван Голл, молодий і видатний поет наших днів, у своїй автобіографії.

«У мене немає віку. Мене дитиною вигодувало безкровними дідами. Юнака в мені зарізав бог війни».

Як вражає це відрізняється від радісної автобіографічної заяви Гете. Юнаки початку XX віку не знали юнацтва. Западаючий, пересушений буржуазний світ міцно тримав їх з дитинства в своїх незграбних обіймах. А далі надійшла війна: жахлива безжалісна, оголена, без романтики. Літературний поклик талановитих юнаків збігся з військовим. У одних війна одірала життя, у тих же, хто залишився в живих—молодість і юнацькі настрої. Психологічно вона показала всіх.

Це не лише «façon de parler». Кращі німецькі поети (майже всі) не відсижувались в тилу. Вони були на бойових позиціях. Самі кращі надії німецької поезії, найбільш обіцяючі дебютанти загинули на полі бійки. Вбито в бою Курта Адлера, загинув Альфред Ліхштейн, вбито Лютца, сконав у фронтовій психіатричній лікарні Тракл, загинули Штадлер, Штрам і за кілька днів до замирення вбито Енгелька. Ми згадуємо прізвища найталановитіших, перші книжки яких були шедеврами.

Ми з цікавістю й хвилюванням переглядаємо збірник «Молодая Германия», виданий ДВУ за редакцією Г. Петнікова. В ньому зі смаком підібрані вірші кращих поетів (не атраментових бардів тевтонського патріотизму), тих, хто разом з окопною масою пережив війну, разом з пролетарською інтелігенцією мріяв про революцію.

Саме тому їхня поезія хвилює, що вона не уроджена обивательською нудьгою, рафінованим самозадоволенням і естетичним кокетством. Це не буря в шклянці води чи каламарі з атраментом. Це «буря в крові» як найменував свою збірку оповідань один післявоєнних поетів Гейніке. Це «людина кричить» як найменовано книжку віршів Ернштейна, що вийшла в світ у самі тяжкі роки війни.

В своїх віршах ці щирі, справжні поети не намагались переключити війну. Їхні вірші—це людський крик і зовсім не звичайна літературна галасливість. Голос їхніх муз не вів суперництва з гуркотом гармат. Навпаки: чим голосніше гуркотіла війна, тим тихше лунали мотиви поетових пісень. Славословити й романтично розмальовувати батальні сцени можуть або атраментові барди або ті, хто знайомий з війною тільки з олеографічних картин. Але той, хто бачив війну віч на віч, не буде оспівувати ані гори трупів, ані струмені крові, чи щось подібне. Поетів «Молодого Німеччини» цікавить не воєнний гуркіт, а тиша військових антрактів, пурхання щурів над окопами; вони оспівують блакитне небо над головою пораненого верхівця, що впав з коня, вони втілюють мрію про відпочинок, про тишу і глибоко заховають порожнечу до організаторів війни.

Цікаво: збірники віршів, на які лягла тіль війни, мають похмурі трагічні назви. «Страшний суд»—так іменується книга Боймера, «Пекло»—назвав свої вірші Іван Голл, «Записки з будинку божевільних»—Ернштейна, «Хаос»—Леонард. А Ван Голдіс, найкращий і найменш балакучий поет сучасної Німеччини, надав своїй книжці назву «Кінець світу».

Але зміст цих віршів не такий уже трагічний, як їхні назви. Оспівуючи гуркіт мостів що завалюються, Ван Голдіс тут же іронічно зауважує, як поруч біжать люди, що мають нежить і сполучення дрібного й великого, смішного й страшного особливо імпонує нам у тематиці цих німецьких поетів. Тихим голосом промовляють вони про війну, але зате голосно лунають їхні вірші, коли вони переходять до мотивів революції, обурення війною молодих поетів переливається в вітальні гімни революціонерам Ліхнехту й Леніну, та їхнім прапорам. Поети, що втратили через буржуазію свою молодість, поспішають її відновити, приєднавшись до лав пролетаріату. Поет мусить бути політиком, проголошує Газенклевер. І від імені своїх літературних сучасників, сучасників війни зривається декадентський мотивів та «мистецтва для мистецтва». «Завоюємо світ» іменується книжка Макса Бартеля, найбільш революційного поета Німеччини, а разом з ним від імені пролетаріату другі поети Поль Цех, Рубінер, Ернест Толер, повторюють це бойове гасло молодості. Девіз їхньої поезії краще за все виявлено в назвах інших книжок, присвячених пролетаріату й Радянським країнам: «Серце в занесеній руці» і «Звістка й накази».

І в очікуванні бойового наказу пролетаріату, в очікуванні звісток про революцію, ці поети мріють у лавах молодого класу знайти свою, вже один раз загублену, молодість. І не «Молода Німеччина», а Німеччина, що мріє про молодість перед нами в цій антології різних віршів, що присвячені катастрофічним дням буржуазного світу.

Про державний заповідник „Могила Т. Г. Шевченка“

За два роки з того часу, коли могили Т. Г. Шевченка Уряд УСРР оголосив державним заповідником і передано її до відання Наркомосвіти УСРР (в липні 1925 року) догляд за нею безумовно покращав, порівнюючи з періодом забуття й занедбання, що було перед тим. Вже з 1926 р. було встановлено постійний догляд за територією заповідника (завідувач та сторож) та переведено впорядкування: очищена територія навкруги могили в 4 дес. від сміття та засажена сосною й іншими декоративними деревами, схили її для припинення осипання ґрунту засажено деревами, відремонтовано хатку біля могили, посажено фруктовий сад, збудовано човна для екскурсантів, відремонтовано східці до Дніпра, влаштовано приміщення на 100 чол. екскурсантів, могили огорожено та обсажено квітками і т. ін. Для переведення політосвітньої роботи серед екскурсантів на могили, влаштовано при заповіднику книгозбірню в 1.200 книжок з спеціальним шевченківським відділом, в якому зібрано всі твори Т. Г. Шевченка та критична література про нього,—в окремій вітрині зроблена з цих книжок виставка.

Одвідують могили протягом цілого року,—навіть у січні і лютому трапляються поодинокі екскурсанти. Масова ж хвиля їх починається, як тільки ростане сніг. В цьому році рух їх відбився в таких цифрах: березень—56, квітень—134, травень—492, за пів червня—4.003... і так до глибокої осені що року. Сюди ідуть з усієї України окремі туристи, організовані екскурсії шкіл Соцвиху, профшкіл, вузів, з піонерських комсомольських організацій, з профспілок, підприємств і т. п. За сезон 1927 р. могили одвідають не менше 25.000 чол. (за орієнтованими розрахунками). Одвідувачі залишають в окремій книжці свої враження, думки та побажання. Серед останніх найголовніші є такі: необхідно збудувати новий пам'ятник Т. Г. Шевченку на могилі, треба збудувати готель для екскурсантів, кіно та радіо; треба при заповіднику влаштувати шевченківський меморіальний музей, треба взагалі збільшити асигнування на дальнє впорядкування заповідника.

Комітет держзаповіднику «могила Т. Г. Шевченка», що його організував Нар. Комісар Освіти 16-го червня 1927 розпочинає зараз здійснення цих завдань. Оголошується конкурс на виготовлення проекту пам'ятника на могилі Т. Г. Шевченка з трьома преміями (одна в 3.000 карб. і дві по 1.000 карб. (Пам'ятник повинен мати монументальний вигляд, аби він не губився на високій горі серед простору Дніпра та лугов і лісів, що навкруги нього. Сума видатків на пам'ятник орієнтовочно встановлена в 50.000 карб. Термін конкурсу 20 вересня 1927 р. Для притулку екскурсантів передбачається збудувати літній барак, а також пловучу пристань на барці при заповіднику.

Одже за два роки з того часу, коли вперше було поставлено питання про впорядкування могили Т. Г. Шевченка*), справа значно посунулася і недалеко той час, коли славетна могила стане зразком культурного будівництва Радянської країни в пам'ять геніального поета-революціонера трудящої української людності.

В. ДУБРОВСЬКИЙ.

*) Див. „К. і П.“ 1925 р. № 27.

Ближче до пролетаріята!

Вмиру топо, як життя країни увиходить в нормальну колію, все більш і більш відчувається необхідність розвинути рямці обсягу мистецтва, утворити органічний зв'язок мистецтва з життям пролетаріату.

Коли подивитись на життя міста, то все начеб-то гаразд, але треба переступити за межі міського життя, необхідно поглибити нашу роботу в обслуговуванні мистецтвом околиць і робітничих районів, віддалених від міських пунктів, а таких районів у нас чимало.—Увесь південний схід України, густо вкритий заводами й руднями.

Звичайно, в проектах обслуговування треба владатись в межі можливого. Не можна вимагати, наприклад, щоб увесь Донбас вкрився раптом сіткою зразкових театрів, виставок, симфонічних оркестрів і т. інш., але можна вимагати зрушення в бік пересушення роботи в пункти заселені пролетаріатом. Обслуговування цих районів до останніх часів йшло надто повільним темпом у всіх галузях мистецтва і в першу чергу театрального, що має найбільше можливості виявити себе в міських центрах, де воно вже відвоювало собі певне місце.

Чи знають наші центральні театри робітничого глядача?

Чи знає робітник наш центральний театр?

На жаль позитивної відповіді на ці питання дати не можна. Не можна ж серйозно спиратись на одну, дві вистави проведені в робітничому районі. Окрім незначної кількості таких постановок, слід ще відзначити, що замало дати виставу, треба ще зробити облік, треба точно визначити які вона дає результати, треба перевірити ступінь емоційного впливу, ступінь сприйняття і суму вражень глядача.

Театр збудований на такому обліку, на такій перевірці своєї роботи не тільки сам іде певним кроком, але й створює ґрунт для роботи інших театрів. До архіву минулої роботи слід віднести спроби окремих театрів, як Одеського, Театр ім. Шевченка та в минулому—театру «Березіль»—вести таку перевірку своєї роботи. Все ж таки треба відмітити, не оцінюючи певної цінності проведеної роботи, випадковий або вірний не витримано-плановий характер її, відсутність серйозної підготовки і поверховий підхід в проведенні цієї роботи.

Зараз при сучасному стані науки необхідно взяти методів обслуговування, користуючись останніми досягненнями в галузі рефлексології і не обмежуватись тільки анкетами, механічне вивчання яких не може дати навіть відносно точних результатів.

Біжучого року перед Наркомосом встало відповідальне завдання цілісно підійти до розрішення цієї проблеми. Для цього необхідно провести цілу низку засобів і перш за все ознайомити робітничі маси з найкращими зразками мистецтва у всіх його галузях.

У цьому відношенні найкраще, звичайно, стоїть справа з літературою, з якою може без особливих труднощів ознайомитись кожний робітник. Також, відносно добре стоїть справа з музичним мистецтвом, завдяки широкому і швидкому розповсюдженню радіо.

Найкращих музику в виконанні кращих оркестрів, солістів і видатних вокальних сил

може почути кожний, навіть там куди звичайний смертний не добереться протягом довгих днів, а то й місяців.

От два види мистецтва, що вже тісно зв'язались з життям робітників і селянських мас. Питання фізичного наближення тут розв'язане, і про методи обліку і перевірки в цих галузях мистецтва до речі дуже складних прийдемо говорити окремо.

Зовсім не так просто стоїть справа з образотворчим і театральним мистецтвом, що в силу своєї природи мають дуже й дуже обмежений доступ до широких робітничих мас.

Необхідність наявності зручного для художньої виставки приміщення, перевозка експонатів, відсутність достатніх гарантій за цілість експонатів і, нарешті, відсутність прямої матеріальної зацікавленості художників в участі на таких виставках,—от перешкоди, які необхідно усунути.

З театром справа до цього часу стояла теж не зовсім гаразд. Коли в межах міста ще можна було перенести вистави центрального театру в робітничий район, то в район віддалений від міста—цього майже не можна було зробити, перш за все за відсутності устаткування сцени, а потім незручності перевозок складних декорацій і переїзду трупи.

Однак, з театральним приміщенням справа вже не така безнадійна. Будівництво на Донбасі іде швидким темпом, там вже є театри що по устаткуванню і розмірам дорівнюють найбільшим театрам України. Спосіб обслуговування нашими кращими театрами віддалених робітничих центрів цілком можливий при умовах, звичайно, вирішення матеріальних труднощів, зв'язаних з переїздами. Ці труднощі можливо усунути лише за допомогою союзних організацій. Демонстрування кращих зразків театального мистецтва, окрім загального значіння, допоможе поліпшити роботу драмгуртків, вивести її з меж безґрунтового аматорства, відкрити перед ними нові обрії, поставити нові завдання.

Тепер ще кілька слів відносно самої роботи наших центральних театрів. Всі мабуть пам'ятають театральну дискусію, що протягом майже місяця викликала стільки оживлення, однак висновки з неї зробити важко. Безперечно лише те, що визначились дві основні лінії: одна—умовного театру, друга—реалістичного. Збоку залишився театр вузько-побутовий, про який майже не говорилося.

Гарячі дебати, широкі декларації нікого не переконали, тому що ні один, ні другий бік не могли дати доказів своїм положенням. Бажаючи взяти на себе монополію обслуговування пролетаріату, ніхто не подбав за те, щоб показати результати обліку своєї роботи серед робітничих мас, а показати не могли просто тому що не потурбувались провести цю роботу. Так і залишилось не розв'язаним основне питання—який саме театр потрібний робітникам і в якій мірі корисний той чи інший театр. Зовсім інакше розгорнулася би дискусія, коли б перед нею була проведена серйозна дослідна робота.

Ця робота мусить піти по трьох напрямках: по лінії обслуговування роботи окремих теат-

рів на перемінному складі глядачів, по лінії перемінних театрів на постійному складі глядачів і нарешті третій—постійний театр з постійним складом глядача. Почті всі методи роботи досягаються одночасово простою зміною одного театру робітничих районів, третій же вимагає заснування зразкового, серйозного театру в районі, найбільш густо заселеному, робітниками

Таким театром повинен бути наново організуваний український драматичний театр в приміщенні Червонозаводського театру. Цьому театрові треба присвятити максимум уваги, створивши з нього не «пародій» театр як щось спеціальне, призначене для обслуговування околиць, в одніну од «спокушеного» в мистецтві міського центра, а як сучасний класовий театр, збудований на підвалинах української культури.

В цьому відношенні у нас дуже сприятливі перспективи.—Точні вказівки Наркома Освіти тов. Скрипника, що театр в районі робітничого населення мусить бути кращим театром з кращим артистичним складом, визначає загострення нашої театральної політики в бік виключної уваги робітничим театрам, в бік перевірки роботи наших театрів, що обслуговують пролетарські маси. Робітничий український театр треба організувати. Театр необхідно організувати з кращих сил українського молодняка, що найбільш легко сприймає темп нашої епохи. Треба йому забезпечити найкраще художнє й адміністративне керівництво, здатне не тільки ставити «приємні» і «красиві» п'єси для розваги і насолоди обивателю, але провадити чітку політосвітну в театральному мистецтві, лінію, що буде сприяти дійсному підвищенню культурного рівня пролетаріату.

Б. ВОЛЬСЬКИЙ.

Конкурс на дитячу книжку

Держ. Видав. України оголошує конкурс на дитячу книжку, умови конкурсу такі: 1) Конкурс відкритий. Брати в ньому участь мають право так визнані вже письменники як і початкуючі. 2) Книжку призначено для дітей молодшого віку 8—11 років (жовтень). 3) Вигір теми не обмежується, одна з головних вимог до книжки це виховання матеріалістичного світогляду в дітей. Твори можуть бути розраховані на дитину або з робітничої родини, або з селянської. Як в першому, так і в другому випадкові треба це брати до уваги в розумінні вживання образів і взагалі засобів впливу. Мова українська. На конкурс приймається лише твори оригінальні, раніш не друковані, розміром від пів до двох друкованих аркушів (аркуш 40.000 знаків). 4) Термін подачі рукопису 1-го грудня 1927-го року. 5) Премії за найкращі речі встановлюються такі: перша премія (одна) 500 карб., друга (дві) по 250 карб., третя (три) по 150. 6) Премії призначаються за постановою окремого журі. 7) Премії виплачуються протягом місяця з часу постанови журі. ДВУ має виключне право на друкування премійованих творів, причому авторський титляр за премійованим твором встановлюється й виплачується в загальному порядку. 8) Твори не премійовані але придатні, до друку видаватимуться окремими книжками, або друкуватимуться по дитячих журналах. Оплачено їх буде за звичайними ставками. 9) Матеріал подається друкований на машинці на одному боці аркуша. 10) Твори на конкурс подаються анонімно, призвище в закритому конверті. Матеріал надіслати на адресу Харків, вулиця К. Лібкнехта, № 31 — Держвидав України.—редввіддл.

Донбасівці про театр

Анкета заповнена глядачем, це його критика, рецензія на театр, акторів, постановку.

В 195 анкетах незграбними літерами виліпили свої думки глядачі-робітники Сталінщини й Артемівщини про постановки театру ім. Шевченка. Анкети відібрано цього року від глядачів-делегатів у Сталіному під час Округового З'їзду Рад, а в Артемівському — Окрпартконференції. За соціальним походженням, в Сталіному подали анкети незначною більшістю — глядачі-селяне, а в Артемівському на 72% — робітники. Загалом, серед глядачів, що подали анкети, переважають робітники. За національним походженням глядачі — на 56% українці, руських (32%) та інших (12%). Отже в основному це глядачі, що їх можна визначити як партійно-радянський актив шаної периферії.

По освіті серед глядачів в 7—8 раз переважають товариші з нижчою освітою і незначний % мають вищу й середню. За віком — основна кількість це роки від 23 до 35; 46% глядачів грає, або грало на сцені; 69% глядачів одвідують театр регулярно. Ці дані дають певне уявлення про обличчя театрального глядача, що висловив свої думки в анкетах.

Як же глядачі сприймають і критикують пореволюційний український театр?

З анкет довідусь, що бачили глядачі такі п'єси: «Сорочинський ярмарок», «Пошилися в дурні», «Вій», «Шпана», «Азеф», «Запорожець за Дунаєм», «Мандат», «Наталка Полтавка», «Манастир св. Магдаліни», «Гайдамаки», «97», «Аза», «Гріх», тощо. Найдокладніше відомості є в анкетах за 5—6 постановок. З таких постановок і в Артемівському, і в Сталіному були п'єси: «Сорочинський ярмарок» — 118, «Запоро-

жець за Дунаєм» — 117, «Пошилися в дурні» — 67, «Шпана» — 60, «Азеф» — 55, «Мандат» — 25, «Вій» — 12 (цифри визначають скільки глядачів своїми відповідями ставляться прихильно до тієї чи іншої вистави).

Поряд з великими кількісними симпатіями глядачів до старих п'єс, помітно байдуже індивідуальне ставлення до них, глядач сприймає їх спокійно, йому вони, як звична варка їжа. Дві-три нових п'єси притягають увагу найактивнішої частини глядачів. Це п'єси такі: «Шпана», «Азеф» і «Мандат». За них глядачі і хвалять, і разом лають.

Про «Шпану» селянин 30 років говорить: «Зміст босницький і наші деревенські жінки незадоволені, а робітник 32 років заявляє, що «Шпана» подобається, як близька по духу та часу». Навіть є оцінка така: «Подобається у «Шпані» артист, що у шляпі».

Про «Азеф» та «Мандат» говорять, що «переклад з руської мови труї не до лиця, а краще б ставили чисто українські народні п'єси».

Найбільше глядачі незадоволені з «Мандату». Хоч, з анкет виявляється, що не подобається глядачам не лише п'єса, а й виконання. Є такі зауваження: «Актори слабувати, а тому така п'єса як «Мандат»

йде слабо». Хтось з глядачів бувалих говорить, що «у Мейерхольда «Мандат» краще». Однак, не слід думати, що незадоволення з «Мандату» (58% глядачів) говорить лише про виконання, в основному, всеж таки, це від самої п'єси.

Щоб закінчити про репертуар, мусимо подати цифри про те, як глядачі виявили своє незадоволення до постановок.

Недоволені 58% глядачів, що бачили «Мандат».

Недоволені 20% глядачів, що бачили «Шпана».

Недоволені 13% глядачів, що бачили «Азеф».

Недоволені 7% глядачів, що бачили «Сорочинський ярмарок».

Переходимо до елементів, що складають саму постановку. Звичайно, тут досить тяжко через анкету виявити й чітко диференціювати прихильність глядачів, скажемо, до танку, пісні, музики, монтажу. Адже, в одній п'єсі той, або інший елемент поданий до діла, і справляє враження добре, а в другій — навпаки. Також не всі глядачі дають на це відповіді, або замовчують, або відповідають «все подобається». Однак, певна сума відповідей про елементи й деталі постановок є. На превеликий жаль, в цих відповідях є оцінка лише на 3, до того старого репертуару п'єси.

Ось класифікація відповідей, що оцінюють елементи постановок цих п'єс:

Всього подано	83 анкети		49 анкети		9 анкети		54 анкети	
	„Пошилися у дурні“		„Сорочинський ярмарок“		„Запорожець за Дунаєм“		Інші постановки	
	подоб.	ні	подоб.	ні	подоб.	ні	подоб.	ні
Танці, співи	55	6	37	3	5	—	30	1
Музика	32	5	8	2	1	—	11	—
Окремі ролі	35	16	16	9	3	—	12	6
Сценичне оформл. . . .	43	14	25	2	7	1	14	3

Керовництво художньою роботою на селі

Художня робота на селі по своєму кількостному розвитку, як відомо, посідає одне з головніших місць в загальній системі політосвіти. Драматичний, а потім хоровий гурток — це найбільш розповсюджені форми художньої роботи на селі. Їхнє зародження й зростання йде безумовно стихійним шляхом і не потребує агітації та закликів. Навпаки, в селянських масах, особливо в молодшій частині сільського активу існує влипливий потяг та інтерес до художності, і тут справа ходить увесь час про те, аби відшукати якісь організаційні форми цьому, безумовно масовому, рухові, ввести його в певну систему, дати класовий зміст, та потрібну установку для його розвитку. Повстає питання про керовництво цією роботою на селі. Керовництво нею настільки мале й недостатнє, що навіть часами з'являлося побоювання цієї стихії, а в політосвітній пресі заперечення проти замаху «театралізування» політосвітньої праці, проти «театральщини». Такі побоювання тільки стверджують відставання політосвітнього апарату від широкої ініціативи мас. Це й призвело до того великого розриву (в розумінні віддалення) проміж верхами нашого театального життя та низовим масовим рухом, це й призводить до розриву організаційного між низовим драмгуртком та центральним театром. Розв'язати це може тільки система масової художньої — система робсельтеатрів.

Але її запровадження в життя справа багатьох років, як з причин бюджетних, так і

через відсутність потрібного кадру нових робітників-артистів, які виховуються в процесі розпочатої вже в цьому напрямку робсельтеатрівської праці.

Це процес безумовно довгий, як справа підлого нового будівництва.

Велику роль в справі керування масовою художньою роботою відіграє центральний орган — журнал «Сільський Театр». Журнал почав виходити з березня місяця 1926 року і зараз вже випустив 17 номер.

Зараз, коли окружні політосвіти не мають в своєму штаті апарату для керування художньою роботою, журнал «Сільський Театр» повинен відігравати роль найголовнішого й поки що єдиного керівника художньої роботи на селі. Окружні політосвіти повинні вжити всіх заходів, аби «Сільський Театр» попав у найглухіші села периферії, та був використаний там гуртками, а не лежав по шафах, бо інакше і надалі село буде «самотужки» плутатися по старих театральних нетрах.

Поглянемо настільки розійшовся «Сільський Театр» за 1½ роки свого існування.

Маємо таку картину передплати на липень місяць ц. р. по всіх округах України. Артемівська 13 прим., Маріупольська—0, Бердичівська—111, Мелітопольська—5, Білоцерківська—130, Миколаївська—65, Вінницька—58, Могилівська—18, Волинська—138, Ніжинська—13, Глухівська—3, Одеська—8, Запорізька—9, Первомайська—93, Зінов'ївська—31, Полтавська—114, Дніпропетровська—35, Прилуцька—45, Ізюмська

—57, Проскурівська—70, Кам'янецька—23, Роменська—23, Київська—130, Сталінська—23, Конотопська—106, Старобільська—18, Коростинська—24, Сумська—16, Кременчуцька—21, Тульчинська—107, Кіровоградська—29, Уманська—70, Куп'янська—5, Харківська—366, Лубенська—45, Херсонська—8, Луганська—0, Черкаська—51, Чернігівська—12, Шепетівська—115.

Як бачимо, тільки поодинокі округи набірають мало-мало порядної кількості, більшість має безумовно недостатню кількість передплатників, багато округ просто мізерну, а Луганська й Маріупольська забрали собі почесне місце, не давши жодного передплатника. Не можна проминути того факту, що напр., Одеська округа, яка була піонером робсельтеатрівської роботи з 24 року, дала найбільший досвід та методматеріали по сільській художності, зараз передплачує 8 примірників керуючого журналу «Сільський Театр». На нашу думку, тут цілком вина Окрполітосвіти. Те саме доводиться сказати про Херсонську округу, де я сам пересвідчився весною ц. р., що на такій бойовій магістралі, як Дніпро, на таких людських пунктах, як Ново-Воронцовка, районні міста Каховка та Берислав не знали про «Сільський Театр», і після ознайомлення ухилилися обома руками; так саме халалися за нього по глухих степах Мелітопольщини, яка має 5 передплатників і з такою ж цікавістю зустріє журнал драмгурток Дніпрельстану, бо до цього не бачив «Сільського Театру» і репетировав перед цим «Москаля Черівника».

Дані доводять, що поряд з тим, як глядач вдоволені бадьорими, динамічними елементами постановок (спів, танці, музика), він на 31% у «Пошилися в дурні» і на 36% в «Сорочинським ярмаркові» дає негативну оцінку окремим ролям. Отож масового глядача акторське виконання на одну третину не вдовольняє. А слід пам'ятати, що це ж оцінка таких ролей, як «Дранко», «Кукса», «Циган» (з «Сорочинського ярмарку») тощо, які втілюють типи для масового глядача цілком зрозумілі. Навіть, на статистів глядачі пропонують підбирати кращих акторів.

Зауваження глядачів про ролі конкретно такі:

— «Циган («Сороч. ярм.») много болтался по сцене»...

— «Артисти дуже шуміли й не чути, що говорять»...

— «Много сочиняли сами актери»...

— «У грі акторів є одсебятину»...

— «Роль Азефа подана схожою на грабіжника, а не керівника».

До зауважень глядачів про «одсебятину», «самотворчість» в 11 анкетах глядачі відзначають у грі акторів «Пересоловання».

Така оцінка надто перацісна.

Про сценічне оформлення цифри доводять, що в постановці «Пошилися в дурні» воно на 24% глядачів не задовольняє. Робітник, 32-х років, побувши на «Сорочинському ярмаркові» говорить: «Постановка хороша, не вистачає каруселі». Отже, на його думку, коли б ще каруселя на сцені, то повний ефект ярмарку був би! Другий зазначає, що необхідно сцену механізувати, бо чекати довго доводиться. Однак, величезна частина глядачів зовсім уникають відповідати, або вказують, що не розуміють. Це подає думку, що художнє оформлення нових п'єс в більшості не сприймається глядачем.

Взагалі з театру глядачі задоволені й від-

повіді про те, чим різниться театр ім. Шевченка від інших більше всього відзначають постановочність в цілому (декорація, костюми, світлові ефекти). Робітник 32-х років до анкети вписує: «Театр заслуговує гарних отзывів, особливо режисер за його залізну дисципліну», от невідомо лише відкіля цей товариш зробив висновок про режисерську дисципліну. Селянин 44-х років заявляє прямо: «Театр відрізняється тим, що творить нашу культуру». Багато робітників і службовців з Краматорського та Іловайського запрошують прийти до них і жалкують, що на глухих станціях ще довго такого не буде.

Відзначають глядачі і методи роботи: «Найбільш подобалося колективізм, живість, рух, бадьорість» — говорять службовець 23-х років, а селянин 34-х років задоволений «Що немає суфльора».

Про акторський склад є влучне зауваження робітника: він порівнює «Шевченківців» з Франківцями і робить висновок, що в «Шевченківців» — акторський склад слабший, а по своїй грі вилучаються лише одиниці. На запитання, чим відрізняється театр, трапляються й кумедні відповіді прикладом: «Обов'язково, бо коли-б не відрізнявся, то його-б розпустили».

Про різні види театрів симпатії глядачів на боці революційної драми: 28% відповідей. Цікаве місце займають симпатії до опери та оперетки: 34% відповідей бажають бачити ці види театру. Значні симпатії виявлено також і до кіно: 14% поданих відповідей. Глядачі, в більшості, робітники, виразно не симпатизують циркові (4%).

Свої побажання щодо репертуару глядачі виявляють і в Стаїному, і в Артемівському більше всього до п'єс з української історії (37%), та з життя села (26%). П'єс міського життя бажають (21%), а з часів революційної боротьби — (15%).

Конкретні вимоги глядачів такі:

— Коли про українські п'єси, так хотіли-б бачити: «Тарас Бульба», «Про що тирса шелестіла», «Богдан Хмельницький», «Гандзя», «Бондарівна», «Вій», «Чарівний шлях», «Воскресеніє» (!!), коли ж про руські, так бажають: «Рычи Китай», «Шторм», «Цемент», «Ревизор», «На дне». Робітник 34-х років говорить: «Хотів-би побачити з життя підпільних революціонерів «Овод». Інші хочуть з життя Донбасу молоді.

Останнє — про ціни. Глядачі переважно відчували вистави безплатно. Однак 42% відповідей говорять, що ціни дорогі. Селянин 44-х років прямо заявляє, що «ціни для небагата не дорогі, а для робітника дорогі».

Які-ж висновки можна зробити з поданого матеріалу?

Частково їх зроблено протягом статті. Найважливіше питання це репертуар.

Значіння театру, як організаційного чинника в нашому соціалістичному будівництві величезне. Потрібна нова п'єса. Її треба випустити і подати. Глядачі-робітники вимагають п'єс з свого життя, з життя Донбасу.

Постановки шкутильгають на оформлення, що в нових п'єсах для широкого глядача буває незрозуміле. Оформлення мусить не розпорошувати увагу глядача своєю різнобарвистістю, а скупчувати й підкреслювати основний мотив художньої річі. Слід зауважити й на акторське виконання. Глядач культурно росте й вимагає більш досконалої гри.

Останнє, — це увага глядачеві. Ми мусимо подбати за культурність глядача. Через пресу, доповіді, диспути, обговорення треба привертати увагу робітничо-селянського активу до театру й скерувати його активність по вірному річищу. В центрі на цей шлях уже вступили. Черга за периферією.

М. КОВАЛЕНКО.

Бо передплатників журналу Запоріжжя має дев'ять!

До цього зауважимо, що ні одна округа на Україні досі не провела централізованої передплати через округу і журнал передплатується тільки індивідуально, та подекуди має групову передплату. *) Там де журнал і одержується, то дуже часто він лежить невикористаним, про що свідчить мала активність, з якою читачі відгукнулись на читачку анкету журналу. Тільки 89 читачів повернули анкету.

При такому стані, коли на периферії весь час говориться про відсутність матеріалів для праці худгурткам, то дозволимо собі послати докір місцевим робітникам, що вони мало уваги віддають «Сільському Театрові», не вживають заходів, щоб просунути його на села, та що б він там був використаний.

Тепер зупинимось коротенько на тих матеріалах, що дав «Сільський Театр» для худроботи на селі.

Найперше чисто художня продукція для проробки й вистав сільських гуртків.

Тут «Сільський Театр» дав на 17 номерів журналу — 17 п'єс. При широкому розповсюдженні та умовному використанні, 17 п'єс могли б цілком заповнити репертуар села на цих 1½ року. Більшість п'єс розраховано на невеликий склад сільського гуртка і на нескладне оформлення. Йдучи на зустріч більш кваліфікованим гурткам журнал дав

*) Все ж таки потрібно сказати, що навіть індивідуальна передплата дозволяє тираж до 3.000

такі цікаві п'єси як: «Козак Голота» Ф. Лопатинського, «Таміла» О. Золіна та «Підземна Галичина» М. Ірчана, спеціально пристосована до сільського театру.

Далі йдуть малі форми; тут уміщено в журналі сім інсценівок, живих газет, та естрадних програмів. Потім надруковано 23 хороших твори зі словами й нотами нових композиторів. Після художньої продукції багато місця дано чисто практичним порадам зі сценічної техніки та театрального будівництва. Низка статей про те, як самим гримуватися, навчання техніки слова, музично-хорова грамота, дуже цікаве й мало освітлене питання про народні танки, про те, як устаткувати сцену сільського театру, як самим малювати декорації (стаття такого майстра, як художник А. Петрицький); нарешті в № 5 (15) за 27 р. уміщено цілий праєкт будівництва приміщення сільського театру інженера Платнікова. Проєкт з докладними планами, кошторисом і поясненнями. Це матеріал особливої ваги, коли зараз розвивається пересувна робота на селах, де велика бідність на театральні приміщення і в справі будівництва театральних приміщень, безумовно доведеться ще розгорнути громадську кампанію на місцях. А там, де те будівництво почалось, дати вказівки. Журналом заведено, за вимогою місць, дуже важливий відділ самоосвіти, тут уміщено статті з історії театру, про українських драматургів, стилі постановок і т. д.

Для керівництва худроботою важливу ро-

лю відіграють офіційні списки дозволених п'єс, які журнал друкує регулярно.

Відділом критики розібрано багато нових п'єс та їхня придатність для села.

Особливу увагу журнал віддав самодіяльній роботі на місцях та освітленню місцевого досвіду. Проведено цілу дискусію та зроблено організаційні підсумки в питанні про округові робсельтеатри; багато уміщено дописів з місць, різних запитань і на них дано докладні відповіді. Журнал має більш як 300 худкорів. Як бачимо, цілий арсенал для керівництва масовою худроботою на селах.

Окружним політосвітам та всім робітникам на місцях потрібно звернути найсерйознішу увагу на журнал «Сільський Театр» і вжити всіх заходів для просунення його на село і використання його там.

Для цього необхідно в наступному бюджетному році перевести централізовану передплату, направити журнал безпосередньо всім політустановам, а не в райони і поставити питання про використання журналу по всіх окружних та районних конференціях, нарадах та семінарах політосвітяків. Тоді можна буде відтягнути драмгуртки від «Хмар» та «Куми Марти», дати натовіцею новий цікавий і художній матеріал, дати всій масовій худроботі на селі потрібне центральне керівництво.

Л. ПРЕДСЛАВИЧ.

По музеях України

Маріупольський краєзнавчий музей

Новий 3-поверховий будинок на колишній Георгієвській, тепер вулиці Троцького, відразу привертає увагу своєю незвичайною вартою. Вартують його три сірих стенових «баби», що притулені з вулиці до будинку мрійно дивляться своїми мертвими багатосвітливими очима кудись, крізь вулиці міста, у простори на широкий південний степ. Таблиця на дверях говорить, що тут міститься музей краєзнавства.

Чимало таких місцевих «краєзнавчих» музеїв є у нас на Україні. Майже можна округу взяти за вивчення свого краю. Не дивно ж бо за останній час так багато говориться й пишеться у нас про краєзнавство.

І тільки вступивши до середини музею, оглянувши ці 10—15 кімнат, заповнених експонатами, починаєш шкодувати, як мало ми ще вміємо цінувати нашу старовину. Музей, що з його експонатів треба було б пишати, музей, що перед очима відвідувача перевертає сторінки XII, X-го і багато ранішніх століть, а хто про його щось чув? Хіба що якісь вчені дослідники, вивчаючи стару культуру Півдня, так звану Новоросію, писали щось для вузького кола таких саме дослідників. А тим часом цей край, що в його безкраїх степах колись мандрували хозари, скифи, сармати, пізніші половці та печеніги, татари і навіть нащадки готів (теперіні маріупільські греки) зберіг і до нашого часу дуже багато спадщини. Музей протягом кількох років любовними руками якоїсь групи аматорів збирав значні скарби історичного і культурного життя краю.

Засновано його в 1920 році майже вустарним способом і, звичайно, жодних традицій не було, а довелося все організовувати заново, вчитися на помилках та шукати на практиці правильних стежок для роботи.

Спочатку музей зовсім не мав бюджету, а утримувався на ріжні випадкові «благодійні» коптки. Давала щось дотації кооперація, були інші випадкові джерела і лише з 1924—25 року музей береться на твердий місцевий бюджет і на урбову частину асигнується по 1200 карб. на рік. Звичайно 100 карб. на місяць для підтримки музею, поповнення експонатів та приведення до ладу тих, що є, занадто мало. І тому годі думати про якийсь поповнення музею, про систематизацію та видання праць про його матеріали.

Досить повно подано в музеї геологічний відділ. Тут є і зразки графітів, і ріжні глини, каолін, властивий Маріупільщині «Маріуполіт», що йде на будівлі. Поруч цього кошалини, що знайдені в недрах маріупільського степу. Є кілька кавалків скам'янілого дерева—мабуть чимало років воно нахорнує. Є окремі кістки мамонта, знайдені біля села Володарського. В самому місті Маріуполі під час ремонту знайдено ребро щитовидного допотопного створіння. Є, напевні, кілька зразків зброї та інших річей, знайдених в районі кам'яних могил.

Вже попередні дані говорять, що ці кам'яні могили багато пролиють світла на ту далеку добу, коли ще може не чути й назви слов'ян, наших пращурів.

Лишає по собі певне враження «стукоту степу». В кінці довгої кімнати біля стінки зроблено щось подібного до засіки, що засипано

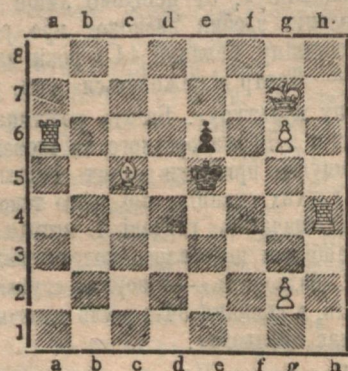
Шахи й шашки

за редакцією І. Л. Янушпольського

№ 27. 2 серпня 1927 р.

Задача № 27. В. М. Маліні, Київ.

Deutsche Schachzeitung.

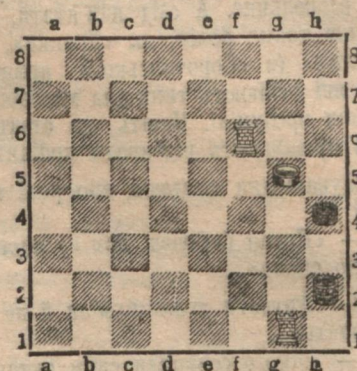
Білі—Кр g7 Та6, h4 Cc5 п. g2, g6 . . . (6)

Чорні—Кр e5 п. e6 (2)

Мат за 3 ходи.

Етюд № 25. Н. А. Кукуса.

„100 шашкових етюдів“.

Білі—Дамка f6, g1 шашка g4 (3)

Чорні—Дамка h2 шашка h4 (2)

Білі виграють.

Партія № 23. Оборона Каро-Канна.

Відграно 28 червня 1927 р. на Міжнародному турнірі у Кешкеметі, Угорщина.

Білі Д-р А. Альохін.

Чорні—Д-р С. Тартаковер.

1. e2—e4	c7—c6
2. d2—d4	d7—d5
3. K b1—c3	d5 : c4
4. K c3 : e4	K g8—f6
5. K e4—g3	e7—e5
6. K g1—f3	e5 : d4
7. K f3 : d4	C f8—e5
8. Ф d1—e2+	C e5—e7
9. C c1—e3	c6—e5 ²⁾
10. K d4—f5	O—O
11. Ф e2—c4	T f8—e8
12. C f1—d3	b7—b6
13. O—O—O	C c8—a6

14. K f5—h6+	g7 : h6
15. C d3 : h7+	K f6 : h7 ³⁾
16. Ф c4—g4+	Kp g3—h8
17. T d1 : d8	T e8 : d8
18. Ф g4—e4	K b8—c6
19. Ф e4 : c6	C e7—f8
20. K g3—f5	C e6—c4
21. C e3 : h6	C c4—d5
22. Ф c6—c7	T a8—c8
23. Ф c7—f4	T c8—c6
24. C h6 : f8	T d8 : f8
25. Ф f4—e5+	K h7—f6
26. K f5—d6!	Чорні здалися. 9

¹⁾ Тут також можна грати Cc1—e3, хід Альохіна краще

²⁾ На 9... O—O білі грають 10. O—O—O.

³⁾ На 15... Кр g7—h7 білі виграють 16. Фc4:f7+Кр h7—h3 17. Kg3—f5.

⁴⁾ Після 26... Кр h8—g7 білі грають 27. Td1 Ce6 28. Td1—d3.

землю — грунтами Маріупільського степу. Серед тирси і іншої властивості степової рослинності розкидані зразки степової фауни. Ось, сліпши, степова птиця, стоїть у природній позі, наче прислухаючись до незмовного дзвону південного степу.

Кілька вітрин присвячено часам голоду на Маріупільщині в 1921 і 22 році. Є тут зразки того хліба, що ним жилилися під час голоду: курай, лобода і ріжні сумісі, кора дерев і навіть такі сурогати, що не можна визначити з чого вони складаються. Поруч у шклянці голова кількомісячної дитини і сумний напис: «голова дитини, що її зісли батьки під час голоду в Маріупільському повіті на хуторі Мирському в 1921 році». А над вітринами на стіні висить мапа, що вже киїш являє собою свого роду унікум. Це мапа Маріупільщини, присвячена рокам голоду, де в кількох місцях коло назв осель є жахливі значки: череп на перехрещених кістках. Це відзначені ті населені пункти, де траплялися випадки людоджерства.

Окремо треба відзначити історичні документи. Прамоти Катерини II і Олександра I-го, чудової художньої роботи, руською і грецькою мовами.

Чим може пишати музей, так це повноприбраною грецькою кімнатою. Подано її в натуральному вигляді. За літцю півкімнати займає софа—під з маленькими столиками на коротеньких ніжках. Ці столики став-

ляться на софу, де за східним звичаєм сидять господарі за їжу. Поруч в кімнатах зібрано все, що стосується історії, культури та побуту фундаторів Маріуполя—греків. Є у вітринах ріжні зразки грецьких тканин, зразки намізматик, грецькі жіночі прикраси, музичні інструменти, килими, а також багато вітрин з амулетами від ріжних хвороб: від зубної—зображення зубу, потім—руки, ноги, серця, від безплідності—дитяча коліска і т. інш.

Є спроба організувати й українську хату, бо чимало українців живе на Маріупільщині. Але крім портретів Шевченка, плахт та кількох зразків гончарства, нічого нема, коли не рахувати таких експонатів як низка... самогонних апаратів...

Завдання, що ставить перед собою музей дуже великі. Є думки організувати ще й такі відділи: професійний, революційний та відділ імені відомого художника Куїнджі, що походить з Маріупільщини, а також організувати ботанічно-зоологічний сад. Але наперед чи це можна здійснити при теперішньому матеріальному стані музею. Разом з Окрпланом, Земвідділом та іншими органами музей провадить роботу в справі вивчення виробничих сил Маріупільщини. Фізичним кабінетом музею користуються школи і взагалі музей проводить велику роботу в справі вивчення краю та політосвіти серед робітників, селян та учнів.

М. ЛАНЦУТ.